

Tunel na konci světla

Musím se přiznat, že název mého příspěvku není původní, já jsem ho vytuneloval. Nejdříve ho použil v polovině 90. let německý sociolog Claus Offe. Rád bych se zamyslel nad situací, ve které jsme se ocitli, a to ze širšího hlediska a z hlediska vývoje posledních 20 let.

Česká republika nemá svou vlastní politiku. Pouze **plně respektuje diktát neoliberalismu**. Co je podstatou neoliberálního modelu? Stručně řečeno, je to jakási »mafianizace ekonomiky«. Nebudu tady mluvit o státních zakázkách a o míře korupce v ČR, ale o tom, že celá neoliberální ekonomika (bez ohledu na míru konkrétní korupce) funguje na principech klasické mafie.

Např. proto se redukuje stavy policie!

Jak funguje mafie? Je to v první řadě podnik na poskytování ochrany. Mafiáni poskytují za úplatu ochranu v situaci, kdy existuje určité riziko, ale zároveň chybí **důvěra** v to, že toto riziko může být zvládnuto pomocí služeb státu a veřejného sektoru. **Aby měla mafie dostatek zakázek, sama nejistotu pečlivě vytváří a udržuje ji přesně na té úrovni, kterou potřebuje pro svůj byznys.**

Soudobá neoliberální ekonomika se chová velice podobně. Nejistotu udržuje **dvojím způsobem**.

Jednak v **oblasti trhu práce** – prostřednictvím neplnohodnotných pracovních smluv, skrze erozi práv zaměstnanců.

Jednak v **oblasti sociálního zabezpečení**, osekáváním sociálního státu a redukcí sociálních práv občanů.

Tato opatření vytvářejí **vhodný prostor** pro šíření nejistoty a pro následné vydírání celých velkých skupin obyvatelstva. Postupuje se naprosto systematicky. **Nejprve je vyvolán strach z budoucnosti, zároveň se vzbudí sen o zajištěném zítřku** a nabídne se **ochrana v podobě soukromého fondu**. Nejprve jsou rizika přeháněna, nakonec jsou bagatelizována a mezitím **trh se soukromým pojištěním shrábne svoji odměnu**.

Mafie nešíří nejistotu nijak samoučelně. Dokáže na jejím **pečlivém dávkování** pohádkově vydělávat. Platícím klientům umožňuje **výrazně redukovat míru nejistoty**, ve které žijí. Stačí, když klienti přistoupí na její pravidla. Ani současný systém neoliberální ekonomiky nestupňuje nejistotu kvůli ní samotné.

Povinně!

Solventním klientům nabízí pojištění v soukromých fondech. Klienty méně solventní chce přimět (ministr Drábek se o to snažil přesně před rokem), **aby se v nich pojistili přímo ze zákona**. Nejvyšší úsilí v tomto směru je vyvíjeno v oblasti zabezpečení na **stáří a ve zdravotnictví**, protože zde **protéká zdaleka nejvíce peněz**. To je jeden strukturální rys naší ekonomiky.

Ten druhý spočívá v tom, že zhruba od přelomu 70. a 80. let 20. století se v řadě zemí prosazuje snaha zprivatizovat celé části veřejného sektoru a pojistné systémy sociálního státu. **Z historického pohledu se jedná o velice paradoxní proces**. Právě ty instituce, které po **zhruba 100 let** kompenzovaly (vyrovnávaly) zaměstnancům jejich **podřízenou pozici**, se mají proměnit v nový zdroj zisku pro majitele velkého finančního kapitálu. Pojistky na **ochranu pracovní síly**, které se budovaly **po celé generace**, se mají změnit v nástroje, jež umožní podnikatelům s penězi **mít peněz stále více**.

Co znamená privatizace pojistných systémů pro zaměstnance?

Oni by měli platit **jedné skupině podnikatelů** (těm, kteří obchodují se zdravím, s půjčkami na vzdělání, se zajištěním ve stáří), aby si mohli zachovat svoji pracovní sílu na takové úrovni, že to bude přinášet **maximální zisk jiným skupinám podnikatelů** (majitelům firem), kteří pracují ještě v klasickém průmyslu nebo poskytování služeb.

Rafinované dvojí vykořisťování zaměstnanců!

Vzniká tak jakási »dělba investiční práce« mezi těmi, kdo dále financují průmyslovou výrobu, a těmi, kdo své finanční prostředky směřují do oblasti soukromých pojišťovacích fondů, kde pojišťují mimopracovní aspekty existence člověka.

Domnívám se, že tato dělba práce vytváří **ostrý rozpor** ve fungování celého dnešního kapitalistického systému. **Ti, kdož investují do klasické výroby, potřebují, aby mzdy byly nízké** (kvůli konkurenceschopnosti firem). Naopak ti, kdož investují do soukromých pojišťovacích fondů, které zpoplatňují nejrůznější mimopracovní aktivity (vzdělání, zdraví, stáří aj.), **potřebují mít pokud možno solventní klienty**.

Tento rozpor se dá velice obtížně řešit i v zemích, jejichž bohatství **nebylo vytunelováno a jejichž střední vrstvy zatím ještě nebyly příliš ožebračeny**. V našich podmínkách jde o rozpor ještě mnohem více vyostřený a my se **stáváme v jistém smyslu laboratoří budoucnosti Evropy**. Žijeme totiž v zemi, která právě vstupuje do **třetí fáze tunelování**. Po tunelování minulosti zažíváme tunelování přítomnosti a už se začíná razit velký tunel do budoucna.

Tunelování minulosti

Tunelování minulosti proběhlo v souvislosti s privatizací státního majetku v 90. letech. Tato privatizace vedla ke **dvěma velkým paradoxům**.

Za prvé se ukázalo, že údajně zoufale nevykonné a zanedbané hospodářství dokázalo poskytnout dostatek zdrojů **k prudkému zbohatnutí celé jedné sociální vrstvy v republice a k přenosu dalšího obrovského bohatství do ciziny**.

Druhým paradoxem privatizace 90. let bylo, že i když se stát **zbavil mnohasetmiliardového majetku, nijak tím nezbohatl**. Naopak, vydal se na cestu **rostoucího zadlužování**. Transformační náklady privatizace jsou odhadovány na 500 či 600 miliard korun a staly se základem **rodícího se státního dluhu**.

Veřejnost tehdy byla v klidu a sledovala tyto procesy víceméně apaticky. Mimo jiné proto, že **přetrvávaly** iluze, že se jedná o přechodné transformační potíže, které nás podle slov **Václava Klause** z poloviny 90. let již brzy **přivedou** z operačního sálu do fitcentra a my **začneme rychle dohánět Evropu**.

Dnes jsme tedy v tom fitcentru, kde to vypadá jak na operačním sále. Výsledkem této první fáze tunelování bylo, **že vznikla vrstva vlastníků firem**, jejichž nově nabytý majetek se promítl do **dluhů státu**. Kromě toho se ve firmách, které státu zůstaly, utvořila úzká vrstva **pohádkově placených manažerů a členů dozorčích rad**. A tady se přechází k dalšímu období.

Tunelování přítomnosti

Období od konce 20. století až do voleb v r. 2006 se dá považovat za jakousi přípravu k tunelování přítomnosti. **Ekonomika začala růst, ale většina lidí to ve své peněženice příliš nepoznala**. Růst ekonomiky nevedl ani **ke snižování státního dluhu**.

Naopak, jak známo, tehdy se začali vyhrabávat ze skříně kostlivci, kteří tam byli pečlivě naskládáni ještě z dob **Klausovy transformace**. Objevily se **první návrhy na tzv. modernizaci sociálního státu** (krátce po r. 2000). Většinou nebyly ničím jiným než snahou **seškrtnat** údajně příliš rozbujelý systém sociálních dávek a **přenést financování toho, co ještě zbylo, na bedra zaměstnanců**.

Velká koalice ČSSD a ODS!

Pod povrchem návrhů na reformy, které se tehdejší sociálnědemokratické vlády neodvážily provést, protože tušily jejich sociální brutalitu, a pod povrchem **opozičních smlouv** se někdy v té době **dotvořily mafiánské kliky**, které se stále větší drzostí začaly **poouštět státu žilou**.

Obě strany toho na sebe vědí dost, takže žádná tu druhou nepotopí!

Protože ekonomice se tehdy dařilo poměrně rychle růst, v černých dírách korupce mizely každoročně úctyhodné sumy peněz, aniž by to někoho příliš vzrušovalo. **Státní dluh mezitím pomalu, ale soustavně narůstal**. Byla to doba jakéhosi klidu před bouří.

Díky slušnému tempu růstu nedocházelo **ještě** k poklesu příjmů zaměstnanců, nebyl **ještě** omezován veřejný sektor a **nesáhlo se k redukcí práv lidí** sociálně potřebných. Byl to stejný typ klidu jako ve Spojených státech, kde se tehdy ještě pevně věřilo tomu, že spekulční bubliny mohou růst do nekonečna a trvale přinášet prospěch všem zúčastněným.

Opravdu byla v opozici?

Vše se rázem změnilo **po volbách r. 2006**. Právce mohla konečně předvést, co si v klidu připravila během doby, **kdy byla v opozici**. Transformační polštáře už byly vyčerpány a kromě několika posledních tučných soust už nebylo prakticky co privatizovat. Korupce ovšem vyžadovala svůj každoroční přísun peněz. Růst ekonomiky se přitom výrazně zpomalil a vypuknutí **světové hospodářské krize mu zasadilo další ránu**.

I přes tyto varovné momenty Topolánková vláda s **Miroslavem Kalouskem** coby už tehdy **nejlepším ministrem financí** podřízla příjmy státního rozpočtu **rovnou daní a opakovaným snižováním pojistného**. Tunelování přítomnosti se projevilo tím, **že firmy a top manažeři byli zbavováni daňové zátěže**, která se postupně přesouvá **na ty samé zaměstnance**, kteří už hradí dluhy vzniklé **v první fázi privatizace**.

Bohatí byli zproštěni nemalé části svých daňových povinností a posledními transformačními polštáři se stávají peníze, které měly směřovat na financování školství, zdravotnictví, kultury, ale také peníze, určené na **sociální účely včetně podpory lidí zdravotně handicapovaných**. Bez podvázání těchto oblastí už není možno při poklesu ekonomiky **nakrmit hydru** těch, kdo se předbíhají ve frontě státních zakázek, či jinak se podílejí na korupci.

Romové, nezaměstnaní apod.!

Občané, kterým bylo vcelku jedno, **dokud se rozdávalo ze státního**, náhle zpozorněli (někdy v roce 2007-2008). Tehdy se jim dostalo **pohádky** o tom, že **líni chudí** nás vedou na cestu do Řecka. Nevěřím tomu, že tato pohádka vznikla během posledních týdnů před volbami, **to už se muselo chystat delší dobu**.

Jak víme, **dostatečný počet voličů** této pohádky uvěřil a výsledkem byl vznik vlády **Petra Nečase**. Protože Čunkovi lidovci a především Bursíkovi zelení se stačili od posledních voleb v r. 2006 naprosto zdiskreditovat, byly vytvořeny **prakticky z ničeho dvě zbrusu nové politické strany**.

Z lidovců byl použit Kalousek a ze zelených Schwarzenberg k vytvoření TOP 09. Kdo určil za lídra Věcí veřejných právě **Radka Johna**, není dosud známo. Lze se dokonce setkat s názorem, že strana Víta Bárty ho vyhrála v tombole.

V každém případě se schyluje k završení procesu tunelování přítomnosti. Uzákoněno to bude v podobě **nového daňového zákona**, který bude **legalizovat** přesun daňové zátěže z majitelů firem a horních manažerů **na zaměstnance a spotřebitele**. A přecházíme k třetímu období.

Tunelování budoucnosti

Nástup Nečasovy »nové vlády«, **složené z mnoha klíčových členů vlády předchozí**, umožnil přejít ke kvalitativně novému typu transformačního polštáře. Poté, co byl v 90. letech **rozprodán pod cenou** polštář v podobě státního majetku, a poté, co byl **tvrdě stlačen** polštář v podobě financí, o něž jsou kráceny veřejné rozpočty, **nafukuje se třetí a zatím poslední polštář**.

Ten první umožnil disponovat majetkem nakumulovaným v minulosti, ten druhý sáhnout do toků peněz protékajících v přítomnosti.

Třetí polštář umožňuje **sáhnout** si již dopředu na peníze, které se teprve platit budou, a přesměřovat je k těm, kdož už **vyčerpali** oba polštáře předchozí. **Umožňuje tunelovat budoucnost**.

Samozřejmě, **jedná se především o penzijní reformu a o reformu zdravotnictví**, jejichž architektura je velice podobná. V obou případech se má **doširoka** otevřít soukromý trh s **našimi strachy a obavami**.

V jednom případě jde o strach z **nemoci**, která může přijít kdykoli, ve druhém o strach z **nezajištěného stáří**.

Tyto přirozené strachy a obavy mají být použity jako motor nového a **báječného byznysu**. Umožní se tím lidem, jejichž majetky **vznikly v první fázi** tunelování a kteří **byli zbaveni daňové zátěže ve druhé fázi** tunelování, aby své prostředky mohli **vložit do oblastí jistějších**, než je výroba.

V případě **penzijní reformy** jde o to, aby byly postupně přečerpány obrovské prostředky ze státního průběžného systému do soukromých fondů těch, kdo se rozhodnou **podnikat s naším stářím**. Veřejný penzijní systém bude stále více zbavován své funkčnosti a peníze z něho se stále vydatněji budou přelévat těm, kdož se budou **zaklínat**, že nám **je za nějakých 30 či 40 let** bohatě zhodnocené přinesou zpět. Za tu dobu se vystřídá **zhruba 10 dalších vlád**, takže v případě nedodržení slibu **už nikdo nedohledá**, kde se vlastně stala chyba.

V případě **zdravotní reformy** budou za kouřovou clonou různých poplatků prováděny operace s cílem zprivatizovat jak nemocnice, tak systém zdravotního pojištění. **Vznikne tak další mohutný proud přelévání peněz soukromým investorům**.

Za akty tunelování budoucnosti můžeme ovšem považovat také připravovanou **drastickou redukci stavů policie**, protože to také v budoucnosti zaplatíme, krácení rozpočtů na vězeňství a podivný způsob transformace (spíše však likvidace) úřadů práce a řadu dalších akcí.

Dnes se nalézáme ve fázi, kdy se všechny tři druhy tunelování protínají. Ještě zbývá rozprodat pár posledních lukrativních podniků. V plném proudu je odčerpávání financí z veřejného sektoru a z dávek sociálně slabým. A už se hlasuje o přeměrování budoucích toků, které by měly zajistit naše zdraví a stáří.

Myslím si, že **lidé si začínají uvědomovat, že právě oni sponzorují všechny tři fáze tunelování**. Někteří už **nikdy nenašli** dobrou práci, o kterou je v 90. letech připravilo **tunelování podniků**. Zároveň doplácí na daňovou reformu, která je nutí platit na daních **více, aby si mohli koupit méně**.

Zároveň budou muset **zaplatit více na pojistném, aby byli méně sociálně ochráněni**. A jejich obavy z nemoci, ze stáří a z nedostatečného vzdělání pro potomky se stanou **trvalým zdrojem příjmů lidí, kteří už dnes nevědí, co s penězi**. Pro tyto lidi se vydávají **státní dluhopisy**. Kupují si je po milionech.

A my ostatní se jim budeme ještě skládat na úroky, ze kterých **oni nezaplatí ani korunu daně**. Státní dluhopisy jsou vlastně **prémii** pro ty, kdo **vydělal na trojím tunelování**. Je to taková třešnička na dortu, jak by řekl pan prezident. Z prosperity, která byla slibována 20 let, zbyly právě dluhopisy.

Abych to uzavřel, celá logika tunelování, kdybychom si to dali do nejabstraktnějších souvislostí, spočívá v podstatě v tom, **o čem Karel Marx** psal např. v knize *Osmnáctý brumaire Ludvíka Bonaparta*. Marx ukazuje, že tehdy **ve Francii se velká finanční buržoazie nejdříve vyrovnala s dělníky, nechala je zmasakrovat na barikádách**, a poté si vyrovnala účty s drobným kramářem, **který ji na barikádách pomáhal porážet dělníky**.

Zahraniční zaměstnanci!

To, co Marx tehdy popsal v měřítku Francie, se dnes děje v měřítku **celosvětovém**. Velký finanční kapitál nejprve **degradoval** dělníky tím, že je nutí, aby konkurovali nepojištěným **Číňanům a Indům**, a poté, co se mu podařilo deklasovat dělnictvo, si hodlá vyřídit účty se **středními vrstvami**.

Přesně s těmi vrstvami, které u nás i jinde **zatím volily pravici**. Takže pokud existuje nějaká naděje, domnívám se, že spočívá v tom, **že středním vrstvám začne pomalu docházet, že právě teď už přišla řada i na ně**.

Haló noviny 24. 10. 2011 Jan KELLER